

-slavonskog folklornog glazbenog i plesnog stila. Zbog velike brojnosti zapisa građa je podijeljena u sedam cjelina. Prva, *Od kolevke do groba* (46 zapisa), sadrži pjesme vezane uz životni ciklus, između kojih su najzastupljenije svatovske, a druga, *Od jeseni do jeseni* (36), pjesme vezane uz ciklus godišnjih običaja (koledske, vuzmena kola, kraljičke, dodolske, ivanjske...). Slijede skupine od 18 pripovijednih (epske, romanse, balade) i 24 lirske pjesme, nakon kojih su u petoj grupi skupljeni melodijski obrasci »kratkih pesama« (14) i »šaljki« (8), zatim »pjesme za ples« (7) i na kraju »prijevi, dijalozi, nabraljice, kafanske (mehanske)« (18). Posebnu skupinu čine zapisi instrumentalne i instrumentalno-vokalne folklorne glazbe uz ples (40), u kojoj su, osim nekoliko primjera svirke na gajdama i dudama, svi ostali primjeri većinom zapisi svirke tamburaških sastava u koje je katkad uključena violina. Posljednja, sedma skupina (33) sadrži »građanske pjesme«, nastale pod zapadnoevropskim utjecajima te »pjesme poznatih ili nepoznatih autora« koje su skladane »u narodnom duhu«. Već samo nabranje vrsta i žanrova koji su zastupljeni u građi »štokavskog varijeteta« ukazuje na svu njenu raznovrsnost, bogatstvo i izuzetnu vrijednost. Posebnoj zanimljivosti ove građe osobito pridonose zapisi onih glazbenofolklornih vrsta i žanrova koji su inače u zbirkama folklorne glazbe manje zastupljeni ili uopće nisu zastupljeni — npr. kavanske i građanske pjesme te notni zapisi-partiture instrumentalne folklorne glazbe.

Osim građe koju je sâm sakupio, Vujičić je u ovoj zbirci upotrijebio i stare fonografske snimke Etnografskog muzeja u Budimpešti s kraja 19. i početka 20. stoljeća (npr. snimci B. Bartóka iz Banata), kao i zapise iz rukopisnih zbirki drugih autora (Marija Kiss, Ivan Horvat...). Kako bi zainteresirane uputio na zajednička obilježja građe sakupljene u ovoj zbirci i folklorne glazbe ostalih slavenskih naroda, Vujičić u prilogu donosi 53 notna zapisa

pjesama naroda Jugoslavije i 22 primjera pjesama ostalih slavenskih naroda.

Uz notne zapise u zbirci su navedeni podaci o lokalitetu i godini snimanja, o izvođaču i izrađivaču transkripcije, a katkad i kraće autorove napomene o samoj pjesmi (npr. »opštepoznata kajkavska«, »kafanska« i sl.). Notni zapisi nisu numerirani, niti su u prva tri varijeteta posebnim podnaslovom razdvojeni u zasebne podskupine, a kako zbirci uz to nedostaju i kazala, nužno potrebna za lakše snalaženje (kazala lokaliteta, pjesama po prvom stihu, plesova i sl.), ovako bogata i heterogena građa, nažalost, ostaje nepregledna. Razlog ovom nedostatku kao i nedostajanje pregleda rezultata stručne muzikološke analize građe vjerojatno je u preranoj tragičnoj smrti Tihomira Vujičića 1975. godine. Ukazivanjem na ove nedostatke nimalo se ne želi umanjiti vrijednost same zbirke, koja je u prvom redu u bogatoj i raznovrsnoj građi koja pruža mogućnost različitog pristupa i dalje etnomuzikološke analize.

Zbirci su priloženi popratni tekstovi: *Sećanje na Tihomira Vujičića* akademika Gyule Ortutajya, *Čitaocima* (na srpskom i mađarskom) Miše Mandića, kao i osvrt (na ruskom, njemačkom i engleskom) na ovu zbirku Milutina Stevanovića.

Grozdana Marošević-Brnetić

Soňa Burlasová, Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné. L'udová piesňová tvorba s tematikou jednotných roľníckych družstiev, *Príroda*, Bratislava 1980, 236 str.

Interes S. Burlasove za suvremene folklorne pojave, i osobito njeno istraživanje pjesama s društvenom tematikom, nakon rada **K problémom genézy, funkcie a štýlu ľudovej piesne s družstevnou tematikou** (*Slovenský národopis* 12, 1964, s. 3-67), ovoga su puta urodili zbirkom

napjeva i studijom o folklornoglazbenom stvaralaštvu u poljoprivrednim zadrugama u Slovačkoj. Od 400 primjera zadrugarskih pjesama, koje su dijelom autorica, a dijelom drugi slovački istraživači sakupili u razdoblju od 1951. do 1978. godine, u ovoj su zbirci objavljena 162 zapisa napjeva. Svaka pjesma u zbirci predstavljena je notnim zapisom samo jedne melostrofe napjeva, transponiranim na zajednički završni ton g¹, zapisom cjelovitog teksta pjesme, detaljnim podacima o mjestu i datumu istraživanja, o pjevaču, zapisivaču, kao i posebnim bilješkama uz, primjerice, napjeve preuzete iz tradicijske folklorne glazbe, uz melodijske varijante i sl. Nakon zbirke napjeva slijedi popis pjesama po prvom stihu, i to prema njihovu redoslijedu u zbirci i prema abecednom redu.

Zapisi pjesama u zbirci podijeljeni su prema sadržaju tekstova pjesama, odnosno prema temama u šest skupina. Prva sadrži kronološki najstarije pjesme, nastale 50-ih godina, u razdoblju osnivanja gospodarskih zadruga u Slovačkoj. Njihov sadržaj odražava odnos zadrugara prema promjenama koje im je donio nov način rada i života. S jedne strane izražen je pozitivan stav prema zadrugama (primjerice, isticanjem olakšica koje je donio zadržni rad), s druge strane pak kritika novih društvenoekonomskih prilika, koja se odnosi, primjerice, na niske prihode zadrugara, propuste u organizaciji rada i sl. Pjesme druge skupine sadržajem su povezane uz kraj gospodarske godine i ocjenu rezultata rada, a namijenjene su izvodenju prigodom godišnje skupštine. Iako u sadržajnom i oblikovnom pogledu pokazuju određenu ukalupljenost, primjerice, u uvodnim pozdravima prisutnih na počecima pjesama i u ispričama zbog strogosti kritike na završecima, pjesme ove skupine izražavaju i aktualne, konkretne probleme u protekloj godini i time su namijenjene izvodenju u pojedinačnim, određenim prilikama. Napjevi ove grupe pjesama oblikovani su, u odnosu prema tradicijskoj

folklornoj glazbi, novijim sredstvima glazbenog izraza. Nakon treće grupe pjesama, u kojoj su obrađeni aktualni problemi zadrugara, slijede pjesme u kojima je izražen odnos zadrugara prema svojim rukovoditeljima — od prijateljskog odnosa, preko kritike, do oštrijih osuda njihovih propusta. Slijedi skupina pjesama za žetvene svečanosti, koje su u glazbenom pogledu povezane s tradicijskom folklornom glazbom (većina napjeva preuzeta je uz neznatne promjene iz starijih žetelačkih pjesama). Posljednja, šesta grupa sadrži različite pjesme o seljačkim zadrugama. To su lirske pjesme različita sadržaja koje se, poput pjesama iz prethodne skupine, glazbeno nadovezuju na starije slojeve folklorne tradicije.

Uvodna studija otkriva autoričin složen i višestran pristup proučavanju i prikazivanju pjesama slovačkih poljoprivrednih zadruga. Burlasová kvalificira glazbenopoetsko stvaralaštvo zadrugara kao jedan od oblika suvremenog folklora u Slovačkoj, navodeći za svaku pojedinu kategoriju folklornosti (usmenost, kolektivnost, varijabilnost, anonimnost itd.) potvrdu u načinu života ove vrste vokalne glazbe. Pjesme poljoprivrednih zadrugara relativno su nov oblik folklorne glazbe, što ne isključuje, kako ističe autorica, postojanje već određene tradicije ove vrste. Pojedina obilježja postala su »tradicijska« u ulozi i utjecaju koji imaju u nastajanju i oblikovanju novih primjera zadrugarskih pjesama.

Burlasová posebno govori o glazbenom stilu ovih pjesama i o njegovu odnosu prema starijoj, tradicijskoj folklornoj glazbi. Neki napjevi, osobito oni iz posljednje dvije skupine, izravno se nadovezuju na starije slojeve folklorne glazbe, neki su oblikovani novijim glazbenim sredstvima, dok većina njih pripada prijelaznim oblicima, u kojima su prisutni i elementi starijih slojeva folklorne glazbe, koji se, udruženi s novim sredstvima glazbenog izraza, mijenjaju i prilagođavaju novoj te-

matici, glazbenom ukusu i potrebama njihovih nosilaca.

Autorica dotiče i problem napjeva kao sredstva za oblikovanje teksta, odnosno ulogu i utjecaj glazbenih elemenata u oblikovanju tekstova pjesama. Detaljno se zadržava na tematici tekstova pojedinih skupina pjesama, čije sadržaje smatra ujedno i dokumentom o preobrazbi slovačkog sela u gospodarskom i političkom smislu, o promjenama u načinu života seljaka, o njihovoj kulturi kao i o konkretnim, svakodnevnim pitanjima i problemima.

U valoriziranju objavljene građe Burlasová uzima u obzir različite aspekte iz kojih joj se može pristupiti kao izvoru informacija — osim što je primjer suvremenog folklornog stvaralaštva, kojemu se u istraživanju može višestruko pristupiti, građa je u određenom smislu i ogledalo današnjeg stanja starije glazbenofolklorne tradicije, a ujedno može poslužiti kao komparativna građa u daljim istraživanjima ove vrste folklorne glazbe.

Grozdana Marošević-Brnetić

Ivan Kachuleff, Bulgarian Folk Musical Instruments, Edited by Walter Kolar, Published by Tamburitza Press, Pittsburgh, Pennsylvania 1978, 24 str.

U knjižici je na osamnaest strana predstavljeno pet aerofonih glazbala (kaval, svirka, duduk, dvojanka i gajda) i dva žičana instrumenta (tambura, gadulka) dok su gusle samo spomenute. Na tri stranice likovnih priloga nalazimo dvanaest ilustracija glazbala i svirača (kaval, dvojanka, gajda, gadulka, gusle, tambura, zurne i tapan).

Kako je ova publikacija jedna u nizu istog ili sličnog tipa od istog izdavača, moramo je promatrati komparativno. S takvog stanovišta uočavamo kod Kačuleva klasifikaciju instrumenata na duhačke, žičane i udaraljke. Ne primjenjuju se klasifikacija Hornbostela i Sachs, što je šteta jer bi u takvoj ediciji,

koja je namijenjena studentima, jedinstveni klasifikacijski sistem primijenjen u svim izdanjima olakšao rad zainteresiranim studentima. Grupa udaraljki nema finije distinkcije na idiofone i membranofone instrumente. Takav pristup ima za posljedicu da se u svesku ne obrađuju razne vrste čegrtaljki, klepetaljki, klepki i na primjer zvona, za koja sam Kačulev tvrdi »da premda nisu glazbala, narod ih zbog njihove praktične funkcije prihvaća kao 'glazbene' zbog njihovih čistih tonova«. Pritom Kačulev zaboravlja da su za potrebe izrade *Priručnika evropskih folklornih glazbala* svi ti oblici definirani kao folklorna glazbala. Smatram da je takvim ispuštanjem bitno osiromašena informacija o bugarskim folklornim glazbalima, koja bi za studente trebala biti potpuna. To je glavna primjedba koja se može i treba postaviti toj svesci.

Poglavlja o pojedinim glazbalima sadrže osnovne podatke o nazivlju, regionalnoj rasprostranjenosti, o vrsti materijala od kojeg su izrađena. Slijedi opis konstrukcije i podaci o akustičkim osobitostima glazbala. Priloženi su i zvučni primjeri, koji su u tekstu označeni rednim brojem na snimci. Svaki takav primjer uz podatke o nazivu svirke, lokalitetu i izvođaču (ali ne i godini snimanja) dopunjen je i malim komentarom o stilu, metru i drugim glazbenim osobinama. Slijede kraći podaci o društvenoj funkciji i društvenom kontekstu. Diskutabilan je izbor zvučnih primjera jer su izvođači ili članovi folklornih grupa ili članovi Državnog ansambla za folklorne pjesme i plesove. Premda su priloženi i primjeri snimaka s terena, ostaje otvoreno pitanje da li je uputno mješati dvije razine, razinu folklorizma i autentičnog folkloru u priručniku za studente, bez potrebnih objašnjenja o specifičnim razlikama folklorne glazbe interpretirane na različitim razinama.

Izuzetan poticaj za razmišljanje o upotrebi i podučavanju folklornih glazbala u našoj sredini predstavlja